

Y. KOOPMAN

Ouders of overheid: wie bepaalt de relationele en seksuele vorming

Inleiding

Je bent een katholiek gezin in het Nederland van 2017 en twee van je kinderen bezoeken een katholieke basisschool. Ze hebben het er erg naar hun zin. Je dochter zit in de tweede van een openbare middelbare school in de stad verderop. Als je je zoon ophaalt, komen hij en zijn klasgenoten erg lacherig naar buiten. Thuis laat hij een beetje beschaamd de "Pubergids" zien die hij op school van de juf heeft gekregen. Je oog valt op een stukje in de brochure waarin staat uitgelegd hoe je zoon van 10 kan masturberen, met daarbij de mededeling: "Masturberen is heel gewoon en niet slecht voor je". Diezelfde week laat je dochter je de "Paarse Vrijdag Krant" zien. "Alle kinderen op school doen iets paars aan op die dag en zo laten ze zien dat ze solidair zijn met lesbiennes, homo's, bi's en transgenders (LHBT)". De moeder krabt eens achter haar oor. Ze probeert te begrijpen wat hier gebeurt. Ze is er in ieder geval niet erg gelukkig mee en bespreekt het met haar man. Ze concluderen voor zichzelf dat de grens tussen dat wat een school in de opvoeding kan betekenen en dat wat bij de verantwoordelijkheid en opdracht van de ouders hoort, is overschreden.

Dit fictieve gezin komt in aanraking met concrete praktijken en bestaand materiaal dat op veel scholen wordt gebruikt. Deze ouders voeden hun kinderen op vanuit een katholiek mensbeeld en weten zich gesterkt in hun opdracht en roeping als ouders. "De ouders zijn de eerste en belangrijkste opvoeders van hun kinderen en hebben ook op dit gebied een fundamentele bevoegdheid: zij zijn opvoeders, omdat zij ouders zijn. (...) Met name bij de opvoeding op het gebied van de seksualiteit en van echte liefde die tot zelfgave bereid is, krijgt men tegenwoordig te maken met een van positivisme doordrongen cultuur. (...) In deze situatie moeten de ouders, op grond van wat de Kerk leert en met haar steun, opkomen voor de eigen opdracht" (*De ware betekenis van de menselijke seksualiteit - Richtlijnen voor de opvoeding in gezinsverband*, Pauselijke Raad voor het gezin, 1995).

De gebeurtenissen op school vallen allemaal binnen het kader van (overdreven veel) aandacht voor seksualiteit en seksuele diversiteit. Een onderwerp waar de overheid zich hard voor maakt en het nodige geld voor uittrekt. Dit artikel is een verkenning van een aantal ontwikkelingen, met de focus op seksuele en relationele vorming en met de onderliggende

vraag naar hoe de wensen en grenzen van de overheid zich verhouden tot de wensen en grenzen van ouders.

Seksuele revolutie

Het genoemde gezin is zich ervan bewust dat het in de eenentwintigste eeuw leeft waarin de gevolgen van de seksuele revolutie van een halve eeuw geleden definitief post hebben gevat in het onderwijs. Vanaf grofweg de jaren '70 van de vorige eeuw is er in de hele maatschappij en ook op scholen steeds meer aandacht voor seksuele voorlichting en voor meer openheid over seksualiteit. Centraal in die ontwikkeling – met name veroorzaakt door een brede toegankelijkheid tot voorbehoedsmiddelen met op nummer één 'de pil' – staat de loskoppeling van seksualiteit en reproductie. Steeds meer komt de nadruk te liggen op het individu en wat hij of zij wil. Binnen de maatschappij ontstaan groepen en organisaties die zich hier sterk voor maken. Met golfbewegingen verandert in de publieke 'arena' via platformen als de politiek, de media en het onderwijs het morele denken over seksualiteit drastisch en verandert op individueel niveau het seksueel gedrag van mensen.

De algehele tendens van een almaar grotere seksuele vrijheid komt overal om het gezin heen tot uiting. Ook zij zien de beelden van de Gay pride, de reclames voor Second Love, en de #metoo-actie. En ook het gender-verhaal van mensen die zich anders identificeren dan hun biologische geslacht, komt voornamelijk via de media en tv binnen. En toch, zo ervaren ouders, is er nog iets anders aan de hand dan een soort ultieme strijd om vrijheid. Want bij vrijheid, echte vrijheid, zouden verschillende inzichten en overtuigingen met betrekking tot seksualiteit naast elkaar moeten kunnen bestaan. Helaas, zo blijkt het niet te zijn.

Kerdoelen

Het onderwijs – basis-, voorgezet en speciaal onderwijs – werkt met kerndoelen. Kerndoelen geven in algemene termen aan wat leerlingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden aan het eind van het genoten onderwijs moeten hebben bereikt. Soms worden kerndoelen aangepast om beter aan te sluiten op de ontwikkelingen in de maatschappij.

Dat gebeurt ook in 2009. In de Tweede Kamer pleit onder andere D66 ervoor om in de nieuwe kerndoelen op te nemen dat scholen aandacht moeten besteden aan seksualiteit en seksuele diversiteit met als doel de acceptatie van homoseksualiteit en andere vormen te bevorderen. De toenmalig minister van onderwijs Maria van der Hoeven is er niet meteen voor. En ook de Onderwijsraad, die om advies wordt gevraagd, en de Raad van State spreken zich uit tegen het opnemen van seksualiteit en

seksuele diversiteit in de kerndoelen, die een te specifieke invulling zouden zijn. “Als het gaat om het nastreven in het onderwijs van aspecten als burgerschap, besef van de pluriforme samenleving en kennismaking met verschillende achtergronden en culturen, dient in de visie van de Onderwijsraad de samenleving als geheel, in *al* haar diversiteit en pluriformiteit, voorop te staan. De Nederlandse samenleving wordt gekenmerkt door een grote verscheidenheid aan opvattingen, levensovertuigingen en zijnswijzen. Het onderwijs heeft de opdracht de leerling met die verschillen in contact te brengen. Seksuele diversiteit is één van de verschijningsvormen van die verschillen. Het benadrukken hiervan in de kerndoelen doet geen recht aan de aard van de verschillende aspecten in de wettelijke doelbepaling, die vooral als algemene, open opdrachten aan het onderwijs moeten worden begrepen”. Hoewel de Onderwijsraad het belangrijk vindt dat seksualiteit en seksuele diversiteit bespreekbaar worden gemaakt, acht hij de kerndoelen daar niet het geëigende middel voor. “Voorlichting op school zou daarom respect voor iedereen moeten promoten. Gesprekken over de grotere diversiteit maakt de identiteit van alle jongeren bespreekbaar”.

De Raad van State maakt, terecht, bezwaar tegen de voorgestelde plek in de kerndoelen waar de toevoeging zou moeten komen. Volgens de Raad is het niet voor de hand liggend de aanvulling op het terrein van seksuele diversiteit te koppelen aan de opdracht de leerling te leren respectvol om te gaan met verschillen in (religieuze) opvattingen van mensen. Dat is namelijk waar kerndoelen 38 (primair onderwijs) en 43 (voortgezet onderwijs) over gaan.

Wettelijk verplicht

Alle twijfels en bezwaren ten spijt, eind 2012, op de valreep dat het toepassen van de gewijzigde kerndoelen wettelijk verplicht wordt, komen onder sterke druk van lobbygroepen zoals het COC en Rutgers WPF, de aanvullingen over seksualiteit en seksuele diversiteit toch terecht in de kerndoelen. Zo zal kerndoel 38 van het primair onderwijs niet langer luiden: “De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met verschillen in opvattingen van mensen” maar: “De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit”. Voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs, gaat kerndoel 43 luiden: “De leerling leert over overeenkomsten, verschillen en veranderingen in cultuur en levensbeschouwing in Nederland, leert eigen en andermans leefwijze daarmee in verband te brengen, leert de betekenis voor de samenleving te zien van respect voor elkaars

opvattingen en leefwijzen, en leert respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit”.

De inleiding op de kerndoelen zegt wel duidelijk dat scholen de ruimte moeten krijgen om “eigen keuzes te maken, keuzes die passen bij de school en het eigen profiel”. De minister geeft in eerste instantie ook aan dat het aan de school is hoe en vanuit welke visie zij persoonsvormende en relationele aspecten van mens-zijn aan de orde stelt. Uit nadere duiding van het begrip ‘respectvol’ blijkt evenwel dat het beoogde doel is dat leerlingen een aantal vormen van seksuele diversiteit dienen te accepteren. Het kerndoel krijgt hiermee ineens een normatief karakter, terwijl acceptatie een morele waardering uitdrukt. Deze vreemde combinatie zal de kloof alleen maar verder verdiepen.

Het bewuste gezin dat op school navraagt waarom de school zich zo indringend bemoeit met de seksuele opvoeding, een taak die zij beschouwt als van de ouders, krijgt een simpel antwoord: “Het moet, we zijn het wettelijk verplicht”. Grenzen aan inmenging in de opvoeding door de school, opgelegd vanuit de overheid, worden hier niet gerespecteerd.

Onderdeel van een trend

Een ongekend invloedrijke wijziging is dus een feit. Voor het eerst staat in de kerndoelen dat seksualiteit en seksuele diversiteit onderdeel uitmaken van datgene waar leerlingen kennis, inzicht en vaardigheden over moeten verwerven. Het magere protest vanuit onder andere christelijke hoek dat eind 2012 deze ontwikkeling aan de kaak wil stellen, heeft geen schijn van kans.

Nieuw is de dwingende roep om acceptatie van homoseksualiteit en de LHBTI (lesbisch, homoseksueel, biseksueel, transseksueel, interseksueel) natuurlijk niet. Inmiddels heeft de seksuele revolutie zich verder ontwikkeld en is de emancipatiestrijd van de vrouw in rap tempo omgeslagen naar een strijd voor vrijheid en acceptatie van de individueel gekozen seksuele voorkeur. En veel van de voorstanders vinden dat ouders niet voldoende capabel zijn om hun kinderen deze nieuw verworven kijk op en beleving van seksualiteit bij te brengen.

Europese richtlijnen

Wie de ideeën binnen een samenleving wil veranderen, en wil dat de morele waarden die de ‘vernieuwing’ in de weg staan, worden overwonnen, die begint bij de kinderen. Zo hebben wereldideologieën hele volken aan zich gebonden. In 2010 publiceert de Europese WHO-afdeling (Wereldgezondheidsraad) “*Richtlijnen voor seksuele en relationele vorming in Europa* - Raamwerk voor beleidmakers, onderwijs- en gezondheids-

autoriteiten en deskundigen”. In het voorwoord stuit de kritische lezer meteen op het knelpunt van het onderhavige document: “Een brede benadering, gebaseerd op een opvatting van seksualiteit als terrein van menselijk potentieel, helpt kinderen en jongeren wezenlijke vaardigheden te ontwikkelen waarmee zij hun eigen seksualiteit en relaties in de verschillende stadia van hun ontwikkeling kunnen bepalen”. De zinssnede “... een opvatting van seksualiteit als terrein van menselijk potentieel”, in het licht van de ontwikkelingen van de seksuele revolutie, maakt helder dat hier een geest heerst van maakbaarheid – hoe kunnen we onze seksualiteit gebruiken – die mijlener afligt van het gedachtegoed dat seksualiteit een gave is, een geschenk van de leven gevende God, waarin een bedoeling besloten ligt en waar je verstandig en vooral met liefde mee omspringt. Een boodschap die de ouders uit het voorbeeld al vanaf het begin van het leven aan hun kinderen willen meegeven.

Implementatie in Nederland

In het bijna 70 pagina's tellende document wordt de gekozen opvatting over seksuele en relationele vorming gedefinieerd en toegelicht en deelt men kennis en inzichten over de verschillende ontwikkelingsfasen. In een matrix worden alle aspecten van seksuele en relationele vorming genoemd die, volgens deze richtlijnen, aan de orde dienen te komen op scholen bij bepaalde leeftijdsgroepen. Waarom zoveel aandacht voor dit document? Deze richtlijnen zijn naar de Nederlandse situatie vertaald door Rutgers WPF en die vormen weer de basis voor richtlijnen rondom seksuele ontwikkeling die gehanteerd worden door een breed scala aan professionals werkzaam op de terreinen van beleid (politiek), onderwijs en de jeugdgezondheidszorg (GGD, Centra voor jeugd- en gezin etc.).

Zo vindt “een opvatting van seksualiteit als terrein van menselijk potentieel” zijn weg naar onze beleidsmakers, het onderwijs en de jeugdgezondheidszorg en overige deskundigen. In de Nederlandse versie “*richtlijn seksuele en relationele vorming - Visie, doelen en uitgangspunten*” wordt duidelijk gesteld dat de vorming is bedoeld ter ondersteuning van een gezonde seksuele ontwikkeling. De ‘seksuele gezondheid’, samen met termen als seksuele rechten, worden wel eerst volgens eigen inzicht gedefinieerd. De matrix, met de belangrijkste thema's per ontwikkelingsfase, geeft “inzicht in wat kinderen en jongeren in de verschillende fasen zouden moeten weten, vinden en kunnen op het gebied van seksualiteit”. Zonder af te doen aan meerdere belangrijke subdoelen, waarbij weerbaarheid, veiligheid en respect worden nagestreefd, waait ook hier de geest (en omdat het om de Nederlandse situatie gaat misschien nog wel een beetje harder) van maakbaarheid. Seksualiteit, met haar eigen betekenis en lading in iedere levensfase, wordt tot instrument, tot iets wat je kunt gebruiken voor je

eigen plezier mits je je eigen grenzen en wensen maar duidelijk leert kennen en aangeven. Elk gedachtegoed dat dit plezier en ‘gebruiksgemak’ in de weg staat, moet dus worden geëlimineerd zodat de weg vrij komt voor een geheel nieuwe invulling van seksualiteit, of het nu gaat om de traditionele rollen in het gezin van man en vrouw of om zoiets als een leeftijdslimiet.

Rutgers materialen

Enkele voorbeelden uit de matrix, waar per leeftijdsgroep staat aangeven wat kinderen moeten weten (kennis), kunnen (vaardigheden) en vinden (attitudes - kinderen helpen bij het ontwikkelen van een attitude). Voor jonge kinderen (6-9 jaar): (kennis) Verschillende anticonceptiemethodes; (kennis) Genot en plezier bij het aanraken van het eigen lichaam – masturbatie, zelfbevrediging ; (attitude) Notie van ‘toelaatbare seks’ (wederzijdse instemming, vrijwillig, gelijkwaardig, passend bij leeftijd en context en gebaseerd op zelfrespect). Bij de leeftijdsgroep 9-12 jaar: (vaardigheden) Verantwoordelijkheid kunnen nemen voor veilige en prettige en gewenste seks; (vaardigheden) Effectief gebruik van condooms en anticonceptie; (attitude) Besef dat bescherming tegen zwangerschap de verantwoordelijkheid van beide seksen is.

Met deze richtlijnen als basis ontwikkelt met name Rutgers WPF, dat dit jaar als kenniscentrum seksualiteit het 50-jarig bestaan viert, heel veel materiaal dat scholen (kunnen) gebruiken om te voldoen aan wat in de kerndoelen is vastgelegd: aandacht besteden aan seksualiteit en seksuele diversiteit. Het komt terug in de Week van de Lentekriebels, in diverse methodes zoals het lespakket Relaties & seksualiteit dat vanaf 2018 ‘kriebels in je buik’ heet, en op de talloze sites die Rutgers beheert of (mede) heeft opgezet. Het gezin – en soms ook de school en de individuele docent – dat dus wordt geconfronteerd met een ‘pubergids’ en de opmerking “we zijn het wettelijk verplicht”, beseft (nog) niet welke wereld van gedachten en overtuigingen achter die seksuele en relationele vorming schuilgaat.

Bagatelliseren

Wanneer de ouders voorzichtig bezwaar maken, zal hen 9 van de 10 keer gezegd worden dat ze zich niet druk hoeven maken en hun kind later kan kiezen hoe hij of zij over seksualiteit denkt. Twee zeer belangrijke aspecten worden hier over het hoofd gezien: het kind krijgt geen consistent wereldbeeld mee omdat wat op school wordt verteld afwijkt van wat thuis wordt verteld (terwijl de school zou moeten aansluiten bij de opvoeding en niet andersom). En, ten tweede, weten we intussen, na de tweede of derde golf van de seksuele revolutie, heus wel waar we staan: wie vóór het natuurlijke gezin opkomt – één man en één vrouw, verbonden voor

het leven en zorgend voor hun eigen kinderen – en traditionele waarden verdedigt, loopt een groot risico te worden uitgemaakt voor homofoob of transfoob. (Op een bijeenkomst voor priesters en seminaristen vroeg een spreker ooit wie van hen zich volledig vrij voelt om op het publieke terrein over dit onderwerp te spreken. Niemand stak zijn hand op.)

Jeugdgezondheidszorg (JGZ)

Intussen hebben de WHO-richtlijnen hun weg gevonden naar de jeugdgezondheidszorg via de, mede door Rutgers WPF ontwikkelde, *JGZ-richtlijn seksuele ontwikkeling 0-19 jaar* (vanaf 2014). De richtlijn is primair ontwikkeld voor professionals zoals jeugdartsen, verpleegkundige specialisten, jeugdverpleegkundigen en doktersassistenten. Zonder individuen hierbij aan te wijzen, geven de van bovenaf opgelegde richtlijnen een verontrustend beeld. Zo is de jeugdverpleegkundige van de GGD die op de middelbare school met de kinderen afzonderlijk gesprekken voert, “verplicht kinderen te ondersteunen bij een gezonde seksuele ontwikkeling”. Even googelen op een van de regionale GGD’s levert in dit kader uitspraken op als: “Kinderen moeten leren dat je alleen moet vrijen met een condoom en liefst ook met de pil, omdat je anders zwanger kunt raken of een soa kunt krijgen” of “Religieuze opvattingen zijn vaak in tegenspraak met wetenschappelijke bevindingen”.

Op de site van het Nederlands Centrum voor Jeugdgezondheid – met name gesubsidieerd door de overheid – die alle JGZ-organisaties ondersteunt, kom je rondom het onderwerp ‘gezonde seksuele ontwikkeling’ ook de risicofactoren tegen. Zo staat onder “de belangrijkste risicofactoren voor een ongezonde seksuele ontwikkeling bij jongeren van 12 tot 19 jaar” o.a.: “zeer christelijke of islamitische (erg gelovige) opvoeding en omgeving”.

Gedreven

Deze, weliswaar uit hun verband gehaalde citaten, laten wel zien hoe gedreven men op het terrein van seksuele vorming is. Iets wat voor de achteloze ouder helemaal niet zo duidelijk is. Zo bood Rutgers afgelopen jaren het zelf ontwikkelde lespakket *Relaties & Seksualiteit* aan voor gebruik in de Week van Lentekriebels, een doorlopende methode voor relationele en seksuele vorming vanaf groep 1 t/m 8. Scholen en ook ouders zien dat al gauw als hét materiaal dat gebruikt móet worden. Van de bijbehorende digilessen kon je enkele voorbeelden online bekijken, maar voor echt inzicht in het geheel moest je bij de school te rade gaan. Dat wordt nog ingewikkelder omdat de oude methode offline gaat en er een nieuwe geheel digitale lesmethode ‘Kriebels in je buik’ komt waar alleen scholen zich op kunnen abonneren. Ook hier geldt dat je enkele voorbeelden online kunt

bekijken. Daar waar je als ouder bij de ouderavond van het basisonderwijs (verplicht) alle methoden te zien krijgt die worden gebruikt, van rekenen en taal t/m geschiedenis en aardrijkskunde, is het overleggen van de methode seksuele en relationele vorming extra ingewikkeld tot bijna niet mogelijk.

Ook niet altijd helder is in hoeverre de overheid door subsidiering of beleidsmatige steun een bepaalde kijk op seksualiteit laat prefereren. Bekend is wel dat Rutgers WPF sterk wordt gesubsidieerd en andere initiatieven op het vlak van seksuele en relationele vorming juist subsidie wordt ontzegd. Dat overkwam de reformatorische organisatie Hart van Homo's. Nadat minister Jet Bussemaker (Emancipatie) een subsidie had toegezegd, zwichtte ze bij het allerlaatste Kamerdebat voor het zomerreces in 2016 voor de forse druk uit de Tweede Kamer. VVD, D66 en Groen-Links vielen over het missiestatement van de organisatie waarin staat dat haar medewerkers "kiezen voor vriendschap zonder seksuele relatie". De partijen vreesden dat de organisatie zou uitdragen dat je wel homo mag zijn maar niet mag praktiseren, en dat verdiende wat betreft de partijen geen steun van de overheid. Hoewel de minister er vertrouwen in had dat Hart van Homo's niet zou voorschrijven hoe christelijke homo's moeten leven, trok ze de subsidie in.

Verschuiving

De ontwikkeling die intussen plaatsvindt in de publieke opinie over seksualiteit, de besproken lesmethode en de vele gesubsidieerde specifieke projecten – juist ook voor middelbare scholen – wordt van overheidswege of sterke lobbygroepen bepaald en is vooral gericht op LHBTI-acceptatie. Hiermee wordt een verschuiving geforceerd naar een zienswijze op dat wat 'normaal' gevonden moet worden tegenover datgene wat eigenlijk normaal is, maar niet meer zo genoemd mag worden. De 'normale', verreweg meest voorkomende en al eeuwen en eeuwen stabiel bewezen gezinsvorm van een man, een vrouw en hun kinderen, moet wijken voor een wensbeeld van allerlei soorten relaties die gedefinieerd worden aan de hand van een seksuele gerichtheid.

Het voorbeeld vinden we terug in twee moties die afgelopen april in de Tweede Kamer werden aangenomen. Nadat de Inspectie van het Onderwijs in het voorjaar bekendmaakte dat 20 % van de lagere en middelbare scholen geen aandacht zou hebben besteed aan seksuele diversiteit, diende SP-Kamerlid Jasper van Dijk twee moties in. Eén: scholen die dit weigeren moeten beboet of bestuurlijk gestraft worden, en twee: MBO-scholen moeten verplicht aandacht besteden aan LHBTI-acceptatie. Daar zou 40 % van de scholen dergelijke lessen nog niet geven.

In het huidige regeerakkoord staat vermeld dat de kerndoelen voor seksuele diversiteit worden aangescherpt. De vraag is of het eerder

genoemde normatieve karakter van de kerndoelen niet nog meer op gespannen voet komt te staan met het morele aspect van acceptatie, en of het scholen niet nog minder ruimte geeft om “naar eigen inzicht en overtuiging invulling te geven aan de kerndoelen”.

Grenzen aan de ontwikkeling?

Waar gaat dit naartoe, vraagt het gezin zich af dat probeert zijn kinderen een hoopvolle kijk op de toekomst mee te geven. Wereldwijd lijkt de seksuele revolutie wel eens slachtoffer van zichzelf te zijn. Het aantal mensen met een SOA (seksueel overdraagbare ziekte) nam in 2016 in Nederland en de Verenigde Staten veel sterker toe dan het jaar ervoor. In Canada werd afgelopen zomer de C-16-wet aangenomen waarmee iemand van ‘hate crime’ beschuldigd kan worden, en beboet of opgepakt, als hij iemand aanspreekt met een ander geslacht dan dat waarmee die ander aangesproken wenst te worden. In Engeland werden vorig jaar in totaal 2.016 kinderen tussen 3 en 18 jaar doorverwezen naar een genderidentiteit-kliniek. En dan is er de #metoo-actie: mannen en vrouwen die soms jaren na dato ervoor uitkomen dat de seksuele vrijheid die de ander zich veroorloofde, ver voorbij hun grenzen ging. Hoe meer dit gebeurt, hoe harder de heersende cultuur roept dat er dus meer voorlichting nodig is zodat we, en dan vooral onze kinderen, goed weten hoe we onze wensen en grenzen aan kunnen geven. Dan komt het allemaal goed.

Er zijn wel mensen die waarschuwen voor al deze ontwikkelingen, maar meestal worden ze slechts in kleine kring gehoord. Paus Franciscus hield laatst een korte videoespraak waarin hij verwijst naar het steeds verdergaande individualisme en het effect ervan op onze relaties: “De hedendaagse wereld loopt het gevaar het primaat van het geweten, dat steeds gerespecteerd moet worden, te verwarren met de exclusieve autonomie van het individu ten overstaan van zijn relaties. Er wordt zelfs gesproken over ‘egolatrie’, dat wil zeggen een ware cultus van het ik op wiens altaar men alles offert, ook de mensen die ons het meest dierbaar zijn. Dit perspectief is niet onschuldig: het vormt een subject dat zich voortdurend in de spiegel bekijkt, zodat het onbekwaam wordt de ogen op de anderen en de wereld te richten. Wanneer deze houding in de hand wordt gewerkt, heeft dat zeer ernstige gevolgen voor alle affecties en levensbanden. (...) Het is ‘vervuiling’ die de geesten aantast, en verstand en hart in de war brengt door valse illusies te scheppen”.

Conclusie

In de ontwikkeling van het denken over seksualiteit zien we een complete landverschuiving: waar seksualiteit eerst iets was wat je kostbaar

bewaarde voor je het weggaf, werd het iets wat, ontgaan van alle banden, vrij en in het openbaar beleefd moest worden, en iets wat niet veel meer betekent dan een plezierig verzetje dat je vooral in gevaar kan brengen. Getuige de eenzijdige nadruk in vrijwel alle voorlichting, op school, reclame en web: bescherm jezelf tegen zwangerschap en SOA's en geef je wensen en grenzen aan.

Individualisme en het idee van autonomie hebben zodanig de overhand gekregen dat we zelfs van een maakbare wereld naar een maakbaar 'ik' zijn gegaan. Voorlopig leidt dit helemaal nog niet tot een samenleving met meer respect en veiligheid, hoewel voorstanders denken dat dat wel de oplossing is. Seksuele en relationele vorming, met name via de scholen, is allang losgekoppeld van zoiets als een levenslang durende relatie. Het wordt zelfs omgedraaid: elk mens ondergaat vanaf zijn geboorte een seksuele ontwikkeling en daarin moet je, liefst vanaf zo jong mogelijke leeftijd, uit zien te vinden tot wie je je seksueel aangetrokken voelt, wat je fijn vindt en wat je niet wilt.

De conclusie aan het einde van deze verkenning is dat er slechts van één kant wensen en grenzen worden gehanteerd. Waar dat jonge gezin, uit levensbeschouwelijke overwegingen, zegt: bij de seksuele opvoeding ligt mijn grens, het is mijn verantwoordelijkheid en opdracht mijn kind(eren) op te voeden in het totaalbeeld van relaties en seksualiteit (zoals wij die hebben ontvangen en begrijpen van God), wordt die grens niet gerespecteerd, ook niet door de overheid.

En waar datzelfde gezin – namens een zwijgende meerderheid – zegt: “onze wens is dat in het kader van diversiteit ook onze kijk op relaties en seksualiteit een plek krijgt”, zal dat zelden worden geaccepteerd, ook niet door de overheid. Maar we mogen ons troosten met de gedachte dat het gezin al bestond ver voordat er zoiets als een staat was. Het gezin heeft de staat niet nodig om zichzelf te kunnen zijn, maar andersom wel. Wanneer de meest stabiele eenheid onder de mensen, het gezin, steeds verder afbrokkelt en wordt uitgehold, heeft een staat geen bouwstenen meer, alleen los zand.

Tot slot denk ik persoonlijk dat de katholieke visie op relaties en seksualiteit nog altijd de meest menswaardige, gezonde, creatiefste, diepste en gelukkigste is die een mens kan worden aangeboden.

Yvonne Koopman-Snep (1965) is journaliste en momenteel werkzaam voor de pastorale eenheid H. Maria en H. Johannes Evangelist te 's-Hertogenbosch. Na haar studie Nederlands aan de Universiteit van Amsterdam werkte zij ruim 16 jaar bij de redactie van Katholiek Nieuwsblad. De ontwikkelingen rondom seksuele en reproductieve gezondheid en rechten heeft zij altijd met veel interesse gevolgd. Yvonne is gehuwd en moeder van twee tieners.